

קריאת כיוון

מערך זה מציע פעילות חונכות בית ספרית לרגל עשרה בטבת. חלקו הראשון של הלימוד מוקדש למטרת הזיכרון הקולקטיבי- גם לאירוע שהתרחש לפני 2500 שנה. נלמד את דברי הרמב"ם, והחתם סופר על צומות החורבן ותפקידם כימי תשובה, ולא כימי אבל.

לא רק את יום חורבן הבית זוכרים, אלא גם נקודות ציון משעמותיות בדרך אל החורבן. ימים אלו, כמו עשרה בטבת, יכולים להיות לנו סימן, לעצור, לברר את דרכנו, לשוב ממעשים רעים- ולפעול כפרטים וכחברה לתשובה ותיקון.

חלקו השני יוקדש לעשייה ברוח הנלמד- נרחיב את הלימוד גם אל חורבן בית שני, ונעסוק בהוספת אהבת חינוך, במרחבי החיים של התלמידים, כתשובה משנאת החינוך.

שלב א- לימוד בכיתות הבוגרים: של הפעילות מיועד ללומדים הבוגרים- לחונכים- נלמד איתם שני דפי לימוד - הראשון עוסק בעשרה בטבת ובפרשנות של הרמב"ם והשני בחורבן בית שני (שלא מצויין במערכת החינוך מכיוון שחל בחופש הגדול) ובאהבת חינוך כתיקון.

שלב ב - הכנה לחונכות: לאחר הלימוד בכיתות הבוגרים, נכין יחד עם הילדים את לימוד החונכות לתלמידים הצעירים- ונציע שתי אפשרויות- יצירת דף לימוד על ידי הילדים או שימוש בדף לימוד מוכן (אותו תמצאו בנספחים להדפסה של מערך זה).

שלב ג- פעילות חונכות: הפעילות תחל בלימוד משותף חונכים-חניכים סביב השאלה "למה חשוב לזכור ואילו אירועים בהיטוריה שלנו אנו זוכרים דרך חגים, תעניות וימי זיכרון". הילדים יבחרו לשם כך סמלים ממועדים שונים בלוח השנה (נספח 6)

לסיכום יצרו יחד, החניכים והחונכים "מפת אהבת חינוך", בה יחשבו יחד אילו פעילויות/ יוזמות ורעיונות ניתן לקיים במקומות שונים ומסגרות שונות. כדאי לעודד אותם להוציא לפועל יחד- חניכים וחונכים פעילות אחת.

(אפשר כמובן גם לחשוב על דברים שהם שינוי התנהגות יומיומי שפשוט לישמו בשגרת החיים שמוסיף אהבת חינוך במרחבי החיים יומיומיים- אמירת תודה למוכר במכולת, הצעת עזרה בסידור בספרייה הציבורית, וכיו"ב)

כדאי להקדיש שיעור אחד ללימוד (שלב א) ושיעור אחד נפרד להכנה (שלב ב) ושיעור אחד לחונכות

ציוד נדרש ללימוד:

דפי לימוד ונספחים להדפסה

מהלך השיעור

נקדים ונסביר לתלמידים הבוגרים ששיעור זה יכין אותם לפעילות החונכות עם התלמידים הצעירים. למורה: המערך מציע רמות שונות של מעורבות ואחריות של הבוגרים בהכנת הלימוד בחונכות. במקומות שונים נציע שתי הצעות - מורה שרוצה לאפשר לילדים יותר עצמאות בהכנה, יוזמה ויצירה - תוכל לבחור בדרך של הכנת רוב הלימוד ע"י הילדים. מי שלא מעוניין בכך - יכול/ה לבחור בדפי הלימוד המוכנים מראש ולאפשר לילדים להכין באופן עצמאי רק חלק מהלימוד.

פתיחה: ✨

- פעילות קצרה: נבקש מחצי מהכיתה לצייר על דף סמל מרכזי של אחד מחגי ישראל-מהמחצית השנייה נבקש לכתוב נקודות ציון משמעותיות בהיסטוריה של עם ישראל- נצחונות גדולים, לצד חורבן וכד'. אפשר לחלופין לחלק לחצי כיתה סמלי מועדים ולחצי השני אירועים היסטוריים. הילדים יתבקשו למצוא התאמה בין המועד לאירוע אותו הוא מזכיר.
- נשאל את הילדים מדוע אנו בוחרים כעם לזכור אירועים מהעבר? מדוע אנו זוכרים גם אסונות ורגעי חורבן ושבר ולא רק נצחונות? איזה ערך יכול להיות לזיכרון כזה?

לימוד 📖

- נחלק לילדים את דף הלימוד (דף 2-1) בנספחים להדפסה.
- נלמד יחד או בחברות את דפי הלימוד "מאבל לתשובה" ו"משנאת חינם לאהבת חינם".

פעילות: הכנת הלימוד בחברות: 🗨️

- נחלק לילדים את דף ההנחיות לפעילות החונכות (עמוד 3 בנספחים):

- נבקש מהילדים לבחור כששה סמלים של מועדים שונים בלוח השנה לצורך פעילות החונכות- חשוב להסב את תשומת ליבם לכך שמטרת בחירת הסמלים היא לפתיחת לימוד החונכות ולכן כדאי לבחור נושאים שהילדים הצעירים יכירו. תמונות אלו יהיו הפתיח ללימוד בחונכות כאשר הבוגרים יבקשו מהילדים הצעירים לזהות את הסמלים ולמה הם קשורים- וכמובן לנסות להיזכר איזה אירוע מזכיר החג שקשור בסמל. (אפשר להיעזר בעמוד 6 בנספחים)

כאן ניתן לבחור את המשך הכנת הלימוד על פי העדפתכם:

אפשרות ראשונה: הילדים יכינו דף לימוד בכוחות עצמם- נציג להם מקורות שונים (דף 7 בנספח) ועליהם לבחור עד שלושה מקורות שונים ולנסח שאלה או שתיים על כל מקור.

בנוסף יעבדו עם הצעירים על דף "משנאה לאהבת חינם" (דף הלימוד השני שהם למדו, הוא מופיע בגרסה מנוקדת, לטובת הילדים הצעירים בנספח 4)

אפשרות שנייה: הילדים יקבלו דף לימוד אחד מוכן (נספח 4) "משנאה לאהבת חינם" ללא החלק העוסק במטרת הזכרון.

- לסיכום יצרו הילדים תוצר מסכם בעקבות הלימוד. הילדים יחשבו יחד על מעשים של "אהבת חינם" במרחבי חיים שונים ויכתבו אותם על המפה (נספח 5). אפשר לבחור בדברים פשוטים ויומיומיים ואפשר להציע יוזמות התנדבות/ תרומה רחבים יותר - ולבחור אחת ליישום משותף.

מהלך החונכות המוצע: 🧡

- זיהוי סמלי חגים והאירוע ההיסטורי שהם מזכירים- מהתמונות שהחונכים בחרו מראש.
- לימוד משותף על מטרת ומשמעות זיכרון קולקטיבי (אפשרות א- הדף שיצרו הבוגרים, אפשרות ב- מדלגים על חלק זה)
- לימוד על חורבן בית שני ודברי הרב קוק ביחס לחורבן ובנייה- משנאה לאהבת חינם (עמוד 4 בנספחים)
- יצירת תוצר מסכם: מפת אהבת חינם+ בחירת מיזם משותף ותכנון יישום משותף.

אבל או תשובה

בעקבות חורבן בית המקדש הראשון נקבעו ארבעה תאריכים שמטרתם הייתה לציין את חורבן ירושלים:

- **צום עשרה בטבת** - שנקבע לזכר היום בו הקים נבוכדנצר מלך בבל מצור על ירושלים.
 - **צום י"ז בתמוז** - שנקבע לזכר יום בו נפרצו חומות ירושלים בידי צבאו של נבוכדנצר (כשנתיים וחצי לאחר שהוקם המצור בעשרה בטבת).
 - **צום תשעה באב** - שנקבע לזכר היום בו החרב נבוכדנצר מלך בבל את בית המקדש וירושלים בימי בית המקדש הראשון, וחזר ונקבע לזכר חורבן בית המקדש השני בימי הרומאים.
 - **צום גדליה**, בג' בתשרי, שנקבע ביום שבו נרצח גדליה בן אחיקם, המנהיג של הישוב היהודי לאחר חורבן בית המקדש בידי יהודי אחר, מה שהוביל בסופו של דבר להגליית שארית הפליטה שעוד נותרה בארץ.
- למרות שעברו אלפיים חמש שנה, עדיין מציינים את הימים האלו בימינו.**

- **מדוע לדעתכם ממשיכים לציין אותם?**
- **מה מטרת הזיכרון שלהם?**



תשובות שונות ניתן להשיב לשאלה זו. אחת מהן היא התשובה של הרמב"ם. נלמד אותה, ואת דברי החת"ם סופר שמסביר את החידוש שבדבריו של הרמב"ם:

2. מה ההבדל בין "יום אבל" ל"יום תשובה"? מה המעשים שמלווים את כל אחד מהימים האלו?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

"יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר את הלבבות ולפתוח את דרכי התשובה..."
(רמב"ם, הלכות תעניות, פרק ה, הלכה א)

"הנה גילה לנו הרמב"ם מה שלא היינו מעלים על דעתנו שהיינו חושבים שהתעניות הללו נועדו להיות ימי אבל וצער על מה שאירע בימים ההם... והרמב"ם לימד אותנו שהימים האלו הם לא רק ימי אבל וצער אלא בעיקר ימי תשובה*."
(שו"ת חתם סופר, אורח חיים, סימן ר"ח)

1. מה מטרת הזיכרון על פי הרמב"ם? האם המטרה היא להתמקד בצרות שאירעו בעבר, או בחשבון נפש על המעשים שלנו בהווה?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. מדוע וכיצד זיכרון החורבן יכול לעורר בנו את ההתעוררות לעשות תשובה?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

הידעת?

ימי תשובה – המילה ימים שהמטרה בהם היא כמו ביום כיפור: חשבון נפש, התבוננות ועשיית טוב. זו אינה 'תשובה' לשאלה, תשובה במובן של מענה. אלא תשובה מלשון 'לישוב' - ללכת לאחור ולחזור בנו ממעשים שהובילו אותנו לתוצאות לא טובות. לחזור, לשוב אל דרך הישר.

משנאת חינם - לאהבת חינם:

עשרה בטבת נקבע על חורבן בית המקדש הראשון. אבל כיוון שהוא חלק מצומות החורבן, הרי שזו הזדמנות להזכיר ולדבר גם על חורבן בית המקדש השני.

1. מהי שנאת חינם?

חכמים למדו אותנו
שחורבן בית
המקדש השני בא על
שום שנאת החינם
ששררה בין חלקי
העם.

2. מהי אהבת חינם?

3. על פי הידוע לכם, האם המצב כיום דומה או שונה ממה שהיה בימים של חורבן בית המקדש השני?

הרב אברהם יצחק הכהן
קוק, אמר:

"אם נחרבנו
ונחרב העולם עמנו
על ידי שנאת חינם –
ישוב וייבנה
על ידי אהבת חינם"

1. על פי הרב קוק, מה התיקון
לחורבן?



נאזין לשירים: 




מי האיש
החפץ חיים



לתת

עשרה בטבת

הכנה לפעילות חונכות

עליכם להכין לימוד לכבוד עשרה בטבת לפעילות חונכות לילדים והילדות בכיתות הצעירות. 

לאחר שלמדתם בעצמכם על עשרה בטבת - 'מאבל לתשובה' ו'משנאת חינוך לאהבת חינוך' הכינו את הלימוד עבור הלומדים הצעירים.

א. את הלימוד עם הצעירים עליכם לפתוח בשאלה על חשיבות הזיכרון. עם ישראל זוכר דרך חגים, מועדים וימי זיכרון אירועים שונים מעברו. בחרו כמה חגים, ימים שמחים וכמה אירועים עצובים/ קשים מלוח השנה העברי- ציירו או הדפיסו תמונות שמסמלות את הימים הללו (לדוגמה: חנוכה תסמל את חנוכה).

ב. הכינו את דף לימוד:

1. בחרו עד שלושה מקורות מתוך הדף המצורף העוסקים במשמעות הזיכרון.

2. כתבו שאלות עליהם תרצו לדון עם החניכים. אפשר לכתוב שאלה אחת על כל מקור שתעזור לילדים הצעירים להבין את המסר שבו.

3. הוסיפו לדף הלימוד את דברי הרמב"ם על זיכרון ימי החורבן. כתבו גם עליו שאלה או שתיים לדיון. או היעזרו בשאלות שבדף הלימוד שלכם.

4. הוסיפו לדף הלימוד שיצרתם את הדף "מאהבת חינוך לשנאת חינוך" ואת הדף "ישוב וייבנה".

מהלך מוצע לחונכות לשימושכם:

1. נספר לילדים על תענית עשרה בטבת ומדוע מציינים יום זה.
2. נסביר לילדים שחורבן בית ראשון התרחש לפני כ, 2500 שנה. נשאל אותם אילו עוד אירועים שהתרחשו בעברו הרחוק והקרוב של עם ישראל אנו זוכרים (טובים ורעים). זה הזמן להציג בפניהם את התמונות שבחרתם.
3. נשאל את הילדים מה דעתם על כך שאנו זוכרים אירועים שהתרחשו לפני שנים רבות כ"כ? נייעזר במקורות על משמעות הזיכרון.
4. נלמד יחד את דברי הרמב"ם (מכיוון שכבר למדתם אותם תוכלו להסביר אותם במילים שלכם לחניכים) ונענה על השאלות.
5. נלמד יחד את דף הלימוד "משנאת חינוך לאהבת חינוך"
6. נמלא יחד את המפה ברעיונות למעשים שמוסיפים אהבת חינוך.
7. נבחר עם החניכים רעיון אחד ונתכנן את ביצועו המשותף בפעילות המשך אחר הצהרים בשכונה.

משנאת חֲנָם - לאהבת חֲנָם:

עֲשֶׂרָה בְּטַבַּת נִקְבַּע לְצִיּוֹן חֲרָבוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן. כִּיּוֹן שֶׁהוּא חֶלֶק מִצּוֹמוֹת הַחֲרָבוֹ, הָרִי שֶׁזוֹ הַזְדַּמְנוֹת לְהַזְכִּיר וּלְדַבֵּר גַּם עַל חֲרָבוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי.

•מהי אהבת חֲנָם?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

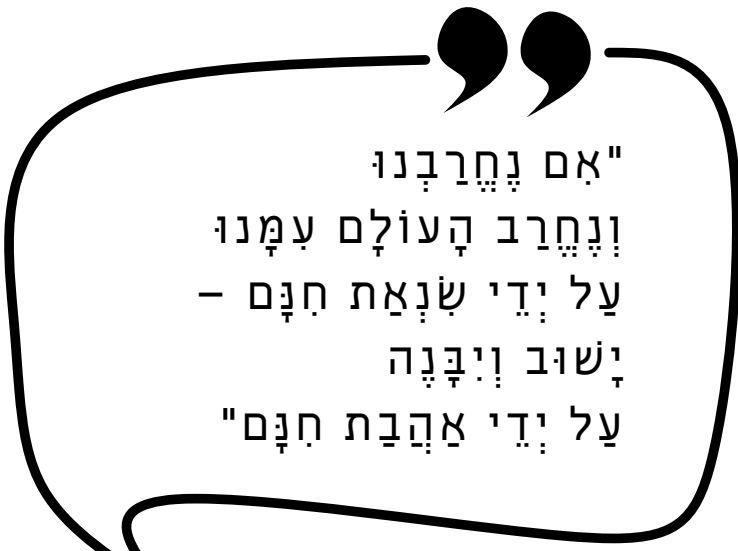
חֲכָמִים לָמְדוּ אוֹתָנוּ
שֶׁחֲרָבוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
הַשֵּׁנִי בָּא עַל שׁוֹם
שְׁנֵאת הַחֲנָם
שֶׁשְׂרָרָה בֵּין
חֶלְקֵי הָעָם.

•מהי שנאת חֲנָם?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

• על פי הידוע לָכֶם, האם המָצַב כִּיּוֹם בְּחֻבְרָה בְּיִשְׂרָאֵל דּוֹמָה אוֹ שׁוֹנָה מִמָּה שֶׁהָיָה בְּיָמֵינוּ שֶׁל חֲרָבוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי?

.....
.....



"אם נִחְרָבוֹנוּ
וְנִחְרַב הָעוֹלָם עִמָּנוּ
עַל יְדֵי שְׁנֵאת חֲנָם -
יָשׁוּב וְיִבָּנֶה
עַל יְדֵי אֲהַבַת חֲנָם"

הָרַב אַבְרָהָם יֶצְחָק הַפֶּהוּ
קוֹק, אָמַר:

•על פי הרב קוק, מה התקוֹן
לְחֲרָבוֹ?

.....
.....
.....
.....
.....
.....



נְאֻזִין לְשִׁירִים:



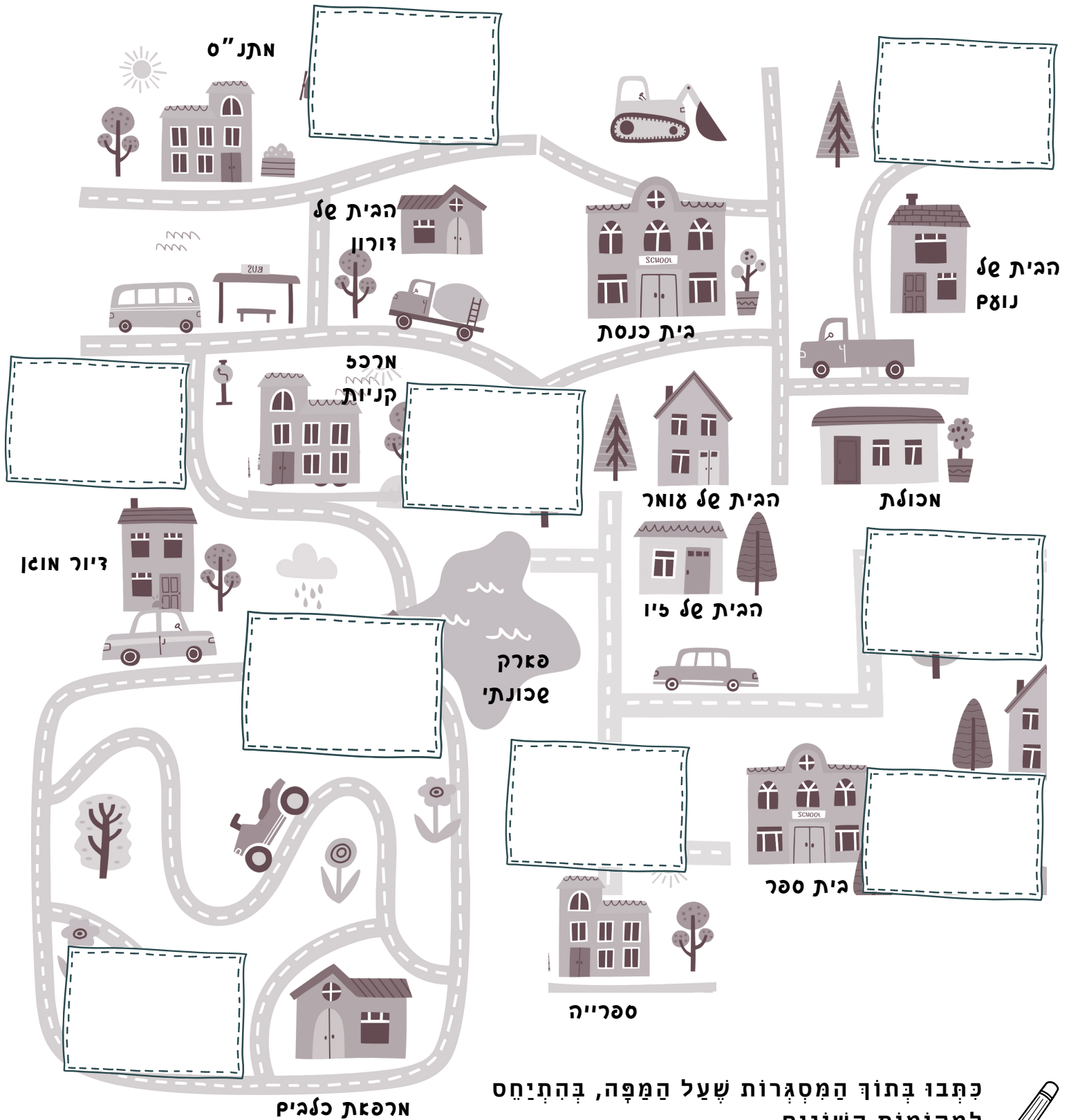
מי האיש
החפץ חיים



לתת

ישוב ויפנה

צומות הדרך הם כמו תמרור בזמן שמאפשר לנו להזכיר לעצמנו שעלינו לשפר את דרכנו ולהרבות באור וטוב בעולם. השנה, כשאנו מצינים את עשרה בטבת בתוך ימי מלחמת חרבות ברזל, זוהי הזדמנות בעבור כל אחד ואחת מאתנו להוסיף באהבת חנם, אור וטוב לסובבים אותנו.

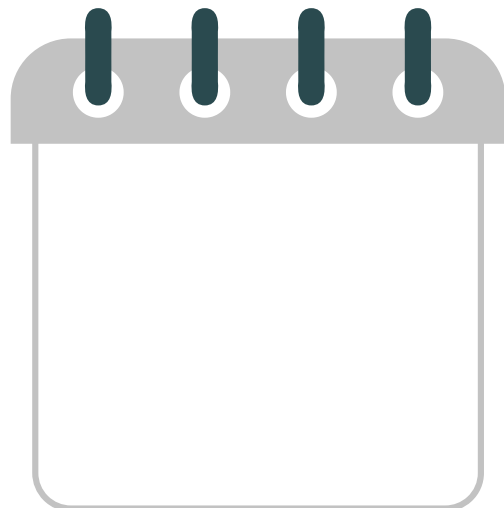
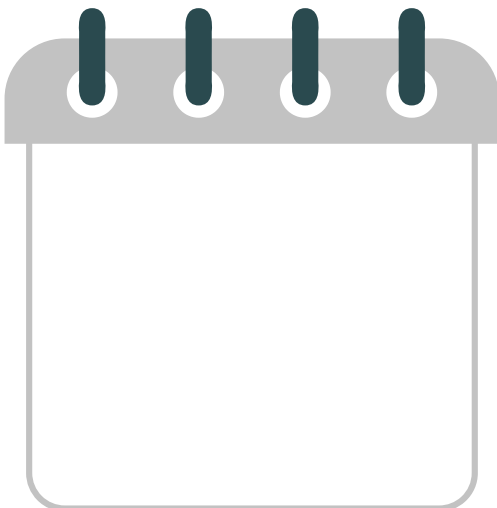
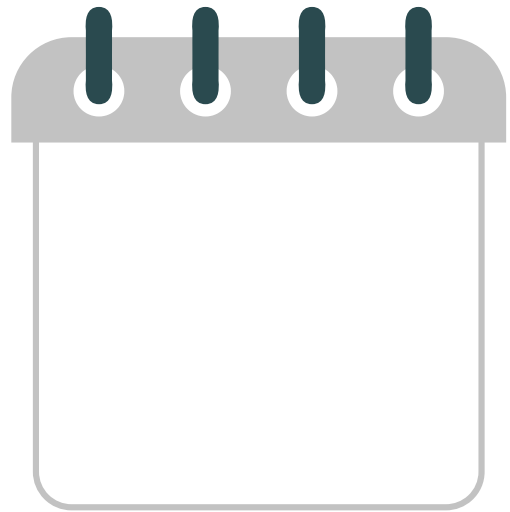
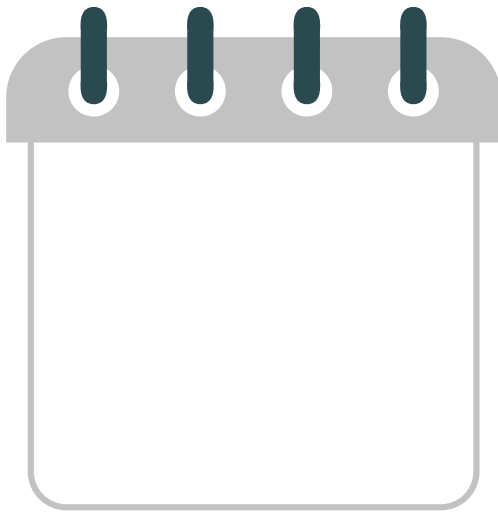
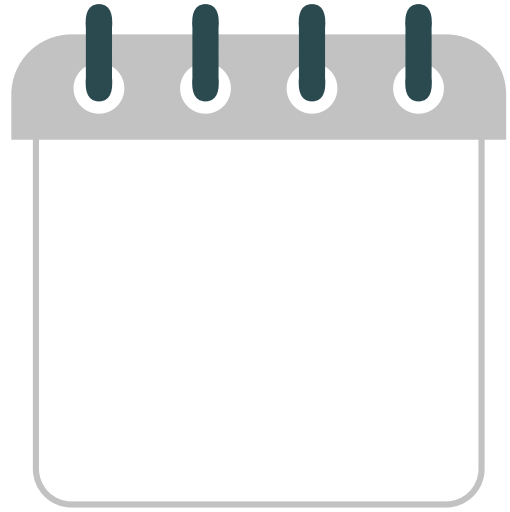
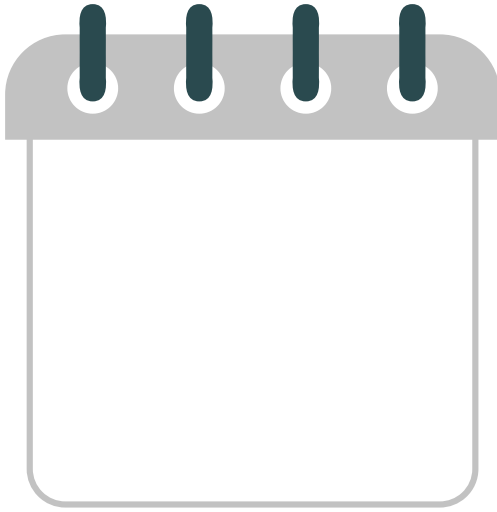
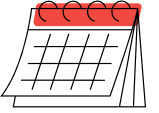


כתבו בתוך המסגרות שעל המפה, בהתייחס למקומות השונים, רעיונות למעשים שתוכלו לקיים ויוסיפו בסביבתכם אהבת חנם, אור וטוב:



לזכר...?

- א. בחרו כמה חגים, ימים שמחים וכמה אירועים עצובים / קשים מלוח השנה העברי - ציירו או הדפיסו תמונות שמסמלות את הימים הללו (לדוגמה: חנוכה תסמל את חנוכה).
- ב. הדביקו כאן תמונות של המועדים שבחרתם:
- ג. בלימוד שאלו את הילדים איזה מאורע היסטורי / אדם או מקרה זוכרים במועד שבכל איור:



על הזיכרון

בחרו עד שלושה מקורות מתוך הדף המצורף העוסקים במשמעות הזיכרון.

"...הזכרון הקולקטיבי הוא שמעניק תקף לתחושה של גורל משתף, הוא חיוני לתחושה של "ביחד" שמעבר לכאן, לעכשו, לאישי ולפרטי" מעוז עציהו, מתוך ובדמם הבקר יעלה

"יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהן כדי לעורר את הלבבות ולפתח את דרכי התשובה..."

(רמב"ם, הלכות תעניות, פרק ה, הלכה א)

עם שאינו מכבד את עברו גם ההווה שלו דל, ועתידו לוט בערפל.

יגאל אלון

"שני כוחות נתנו לנו: זכרון ושכחה. אי אפשר לנו בלעדי שניהם"

(ברל קצנלסון)

"יש ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהן כדי לעורר את הלבבות ולפתח את דרכי התשובה..."

(רמב"ם, הלכות תעניות, פרק ה, הלכה א)

"זכירה היא בריאות...איך אפשר לשכח? אנו איננו שוכחים את רבוננו של עולם, את יציאת מצרים, את השבת, את ירושלים; וגם את ההפך איננו שוכחים, את עמלק. זכירה היא מצב של בריאות, של נורמליות, של קשר לעניינים. ולהפך, שכחה היא חלשה, תלישות, התנתקות ממה שהיה."

הרב צבי יהודה קוק